

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПЕРЕСТРАХУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

THE UKRAINIAN REINSURANCE MARKET: FUNCTIONING AND DEVELOPMENT FEATURES

В статті уточнено сутність понять перестрахування; проведено аналіз місткості страхового ринку та визначено можливості активізації діяльності на ринку перестрахування; досліджено інтенсивність проведення операцій перестрахування протягом календарного року.

The article is devoted to the study of the significance of reinsurance and its impact on the stability and dynamic development of the insurance market by analyzing reinsurance business within the country and abroad.

Theoretical aspects of reinsurance have been considered in the scientific works of various scholars. But almost all scholars and practitioners don't stopping on the various aspects of the activity and development of the reinsurance market.

The essence of reinsurance terms have been specified in the article; the capacity of the domestic insurance market has been analyzed; the structural fluctuations in cash flows received from the reinsurance operations have been defined and intensity of the reinsurance transactions during the calendar year has been studied in the article.

The article contains the patterns' analysis of the domestic insurance market's capacity, which indicates about the need of increasing the size of insurers' insurance reserves and the revitalization of the reinsurance brokers. This is necessary for ensure of the necessary capacity market.

Financial flows in the reinsurance market characterized by seasonal cycles, the biggest surge in business activation observed in the 4th quarter of the year. This is a revival of working with Ukrainian and foreign partners at the end of each year and attempt to get the best financial result for the year activity.

The reinsurance activities' absolute numbers in Ukraine are reduced significantly. At the same time, the structure of the Ukrainian insurers' insurance portfolio by transferred and accepted reinsurance risks is remains unchanged. This is the certificate of the domestic reinsurance market's infancy and economic development. This helps the Ukrainian insurers' competitiveness maintain, the confidence of policyholders and reinsurers in the insurance market of Ukraine build.

**Катерина
Третяк**
аспірант
кафедри
страхування
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

**Kateryna
Tretiak**
postgraduate,
SHEI «Kyiv
National Economic
University named
after Vadym
Hetman»

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ

Ключові слова: перестраховання, ринок перестраховання, місткість страхового ринку, інтенсивність здійснення операцій перестраховання.

Keywords: reinsurance, reinsurance market, capacity of insurance market, intensity of reinsurance operations.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні Україна характеризується загостренням економічної та фінансової ситуації, а також політичною нестабільністю в державі. В той же час, на міжнародних фінансових ринках спостерігається загострення конкуренції. Вагомим фактором впливу на діяльність суб'єктів підприємництва в межах кожної державної фінансової системи стають зовнішні ризики і це є реаліями сучасних глобалізаційних процесів світової економіки.

На противагу внутрішнім ризикам, зовнішні ризики за наслідками впливу є більш деструктивними і сфера їх розповсюдження, здебільшого, поширюється на всю економіку. Зважаючи на це, суб'єкти господарювання мають будувати ефективну систему попередження та подолання наслідків негативних чинників впливу для свого поступального розвитку, а також адекватно враховувати тенденції та оцінювати можливі поточні ризики і загрози для ефективного та динамічного розвитку бізнесу у кожному сегменті економіки.

Прямий вплив на стан і розвиток фінансової системи країни здійснюється страховим ринком, який є невід'ємною частиною економіки й соціальної політики будь-якої держави. З одного боку, страхування є своєрідним барометром, показники якого свідчать про поточний стан економіки, основні процеси й напрямки розвитку фінансової системи. З іншого боку, страхування є досить ефективним інструментом у руках держави щодо здійснення економічної й соціальної політики, в тому числі щодо зменшення впливу тіньової економіки, зниження темпів інфляції та стримування корупції [4, с. 47].

В структурі страхового ринку вагому роль відіграє перестраховання, що одночасно забезпечує стабільне функціонування страхового ринку та

виявляє значний вплив на інші взаємопов'язані сегменти ринку фінансових послуг. Саме перестраховання виступає механізмом забезпечення надійності страхового захисту в часи появи нових ризиків та підвищення їх вартості. Водночас, перестраховання допомагає підтримувати стабільність страховиків, виступаючи джерелом їх захисту від несприятливих випадків, що можуть мати наслідки для господарської діяльності; забезпечує перерозподіл ризиків; являється джерелом впорядкування фінансових і юридичних взаємовідносин між суб'єктами ринкових відносин. Вагомою особливістю перестраховання є те, що в межах національної економіки та в міжнародному масштабі перестраховики являються впливовими інвесторами.

Значущість перестраховання та його вплив на стійкість та динамічний розвиток страхового ринку потребує ґрунтовного вивчення шляхом аналізу перестрахового бізнесу в середині країни та за її межами.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Теоретико-методологічні аспекти перестраховання досліджуються Базилевичем В.Д., Воблим К.Г., Залетовим О.М., Осадцем С.С., Татаріною Т.В., тощо. Водночас, у вітчизняній фаховій літературі відчувається дефіцит ґрунтовних досліджень науковців і практиків, що стосуються різноманітних аспектів діяльності та розвитку ринку перестраховання.

Формування мети і завдання дослідження. Мета статті полягає в поглибленні теоретичних засад перестрахового ринку та вивченні його особливостей функціонування і розвитку в Україні.

Відповідно до окресленої мети визначено коло завдань для її реалізації:

- уточнити сутність понять у перестрахованні;
- проаналізувати місткість вітчизняного ринку страхування;
- визначити структурні коливання фінансових потоків, отриманих у

результаті проведення операцій перестраховання;

- дослідити інтенсивність здійснення операцій перестраховання протягом календарного року.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ринок перестраховання є невід'ємною та вагомою складовою страхового ринку. Всі зміни, що відбуваються на страховому ринку, безпосередньо впливають і на ринок перестраховання України. В ситуації, коли вітчизняний фінансовий ринок перебуває в стані постійного реформування та, водночас, підпадає під значний вплив фінансової кризи, перестраховання набуває новітнього значення як механізму забезпечення фінансової надійності страховиків.

Стійкий розвиток вітчизняного ринку перестраховання відображатиме не лише надійність страхових операцій на вітчизняному ринку, а й забезпечить гідне представлення України як надійного партнера на світовому ринку страхування та перестраховання.

Однією із ключових особливостей вітчизняного ринку перестраховання є те, що на ньому діють універсальні страхові компанії, які здійснюють операції як зі страхування, так і з перестраховання. Проте, ринок вже давно потребує появи нових гравців – професійних перестраховиків, які не будуть конкурувати зі страховиками. Так, на думку провідного фахівця страхового бізнесу Волошиної А. професійні перестраховики «надаватимуть послуги страховикам з метою захисту їх інтересів, портфеля та страхувальників» [2]. Про необхідність створення в Україні інституту професійних перестраховиків стверджує і науковець Кнейслер О.В., розглядаючи його як «один із напрямків подальшого розвитку вітчизняного ринку перестраховання» [7, с.199].

Проф. Козьменко О.В. також зазначає про наявність проблем при здійсненні перестрахових операцій «універсальними» страховими компаніями, коли вони, пропонуючи перестраховувати ризик, розкривають

інформацію про страхувальника, тим самим ризикують втратити клієнта. На думку Козьменко О.В. в Україні необхідно створити перестраховий пул задля можливості утримання великих за обсягом ризиків та перешкодження виведенню страхових премій за кордон [9, с.154].

Так, дійсно об'єднання страховиків дозволяють збільшити місткість страхового ринку по утриманню великих ризиків. Але залишати великовартісні об'єкти на відповідальності страховиків в середині країни ризиковано, адже крупні збитки (наприклад, невдалий запуск супутника «Зеніт», ризики в сегменті авіаційного, екологічного страхування, тощо) можуть суттєво вплинути на платоспроможність страховиків. Такі об'єкти завжди перестраховувались на міжнародних ринках задля диверсифікації ризиків і така практика існує в усіх розвинених країнах. Якщо б не було відповідного перестрахового захисту ризиків на європейському ринку та інших міжнародних ринках при відшкодуванні величезних збитків в результаті терористичного акту в Америці в 2001 році, коли оцінена шкода становила близько 40 млрд. дол., крупні американські страховики просто б збанкрутіли.

Тому, з висновками проф. Козьменко О.В. ми погоджуємося частково: в країні потрібно залишати середні, малі ризики і кумулятивні. Що ж стосується великих об'єктів з підвищеною ризикованістю, то їх варто передавати за кордон на відповідальність іноземним партнерам. А підвищити ефективність функціонування вітчизняного ринку перестраховання, зробити прозорими відносини між сторонами при розподілі відповідальності за ризик можна за допомогою запровадження інституту професійних перестраховиків, хоча сьогодні в умовах нестабільної політично-економічної ситуації в країні це не на часі.

Отже, на нашу думку, враховуючи важливість ринку перестраховання, підвищення можливості у перспективі залишати більший обсяг страхових премій на вітчизняному ринку, тим самим збільшуючи його фінансові

можливості – необхідним є створення інституту професійного перестраховика.

В сучасних умовах розвитку ринку перестраховування підтвердженням неможливості залишати надто крупні ризики в середині країни є і визначення сукупної місткості українського ринку за прийняттям великих ризиків. У порівнянні із провідними перестраховими ринками світу вона є досить незначною.

Досліджуючи розвиток та сучасний стан вітчизняного ринку перестраховування, проаналізуємо як змінювалася місткість страхового ринку за утриманням великих ризиків протягом тривалого періоду. Важливість розгляду даного питання пов'язана з тим, що місткість ринку страхування є визначальною щодо обсягу ризиків, які можуть бути покриті страховиками.

Проводячи оцінку місткості ринку страхування, пропонуємо розглянути в першу чергу, сутність категорії «місткість» та загальних підходів до її ідентифікації. Козьменко О.В. та Бойко А.О. вважають, що «одним з найбільш розповсюджених тлумачень даної економічної категорії є її розгляд, як максимально можливий, наявний чи потенційний обсяг товарів і послуг на певних ринках, який реалізується конкретними споживачами в межах окремого середовища за визначений проміжок часу (найчастіше протягом одного року) та сформованого середнього рівня цін» [8, с.25].

Провідний російський вчений проф. Юлдашев Р.Т. вважає місткість ринку «як максимальну можливість для прийняття на власне утримання страхового ризику без зниження фі-

нансової стійкості страхової компанії» [16, с.167]. Вважаємо, що дане твердження достатньо повно характеризує поняття місткості страхового ринку, однак потребує уточнення.

Отже, місткість страхового ринку – максимальна можливість утримання окремого страхового ризику страховиком (цедентом) на власній участі, що є його межею відповідальності і не зменшує фінансову надійність і рентабельність страхових операцій.

Із метою виявлення основних закономірностей формування місткості українського ринку страхування щодо утримання великих ризиків та пов'язаних із цим процесом проблем, проведемо розрахунок даного показника на основі законодавчо встановленого нормативу – «10 відсотків суми сплаченого статутного капіталу і сформованих вільних резервів та страхових резервів» [15]. Відповідно Закону України «Про страхування» вільними резервами є «частка власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення платоспроможності страховика» [15]. Дана частка власних коштів складає частину нерозподіленого прибутку. Проте, через недосконалість та неповноту розкриття статистичної інформації страхового ринку, яку представляє Нацкомфінпослуг, виокремити суму вільних резервів для розрахунку місткості ринку ми не можемо. Тому проведемо розрахунок номінальної місткості (нетто-місткості) вітчизняного ринку страхування (див. табл. 1 та рис. 1), що включатиме лише суму статутного капіталу та суму сформованих страхових резервів.

Таблиця 1

Номінальна місткість ринку страхування за 2005-2013 рр.*

	Показники	Роки								
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	Статутний капітал, млн.грн.	6641	8391	10634	13206	14876	14429	14092	14579	15233
2	Страхові резерви, млн.грн.	5046	6014	8423	10904	10141	11372	11179	12578	14436
3	Нетто-місткість ринку страхування (10%* (ряд.1+ряд.2))	1169	1441	1906	2411	2502	2580	2527	2716	2967

* Джерело: побудовано автором на основі даних Нацкомфінпослуг [5, 6, 10-14].

Здійснюючи розрахунки номінальної місткості ринку страхування, цікавим було б розглянути окремо даний показник як в сфері страхування життя, так і в сфері ринку іншого ніж страхування життя. Проте, дослідження в даному напрямку зробити неможливо саме через відсутність у повному обсязі публічної офіційної статистичної інформації, яку надає Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Тому проаналізуємо нетто-місткість ринку страхування в цілому. Наочно зроблені розрахунки представлено на рисунку 1.

Протягом 2005-2013 рр. місткість вітчизняного ринку страхування зростала. Зменшення темпів росту даного показника тільки спостерігалось протягом 2009-2011 рр. Причин можна окреслити декілька. По-перше, протягом зазначеного періоду спостерігалось скорочення загального обсягу статутного капіталу з 14876 млн. грн. у 2009 році до 14092 млн. грн. у 2011 році – зменшення капіталу на 784 млн. грн. (що склало 5% падіння від рівня 2009 року). Законодавчих змін щодо формування статутного капіталу страховиків протягом періоду 2009–2011 рр. не передбачалось, а зменшення відбулося за рахунок скорочення кількості страхових компаній

на вітчизняному ринку через прояви дій фінансової кризи.

По-друге, на розмір розрахункової місткості страхового ринку протягом 2009 – 2011 років вплинуло і скорочення формування обсягів страхових резервів. Так у 2009 році страховики сформували 10141 млн. грн. тоді як в 2008 ця сума складала 10904 млн. грн. (скорочення на 763 млн. грн. або на 7% від рівня 2008 року). Наступний спад спостерігався в 2011 році у порівнянні з 2010 роком, спад склав 193 млн. грн. (1,7% від рівня 2010 року). Причинами даного спаду є кризові явища в економіці, коли обсяги страхових операцій скоротились через знецінення національної валюти та брак вільних коштів у фізичних та юридичних осіб. На ринку практично незмінними залишились обсяги продажів обов'язкових видів страхування та значно скоротились обсяги продажів за добровільними видами. Варто зазначити, що падіння показників ринку страхування та перестраховання буде спостерігатися і в 2014-2015 рр. через вплив геополітичних та економічних факторів.

У цілому за період 2005-2013 рр. максимально можливий обсяг окремого ризику, який може бути покритий за рахунок місткості ринку страхування, збільшився на 154% у порівнянні

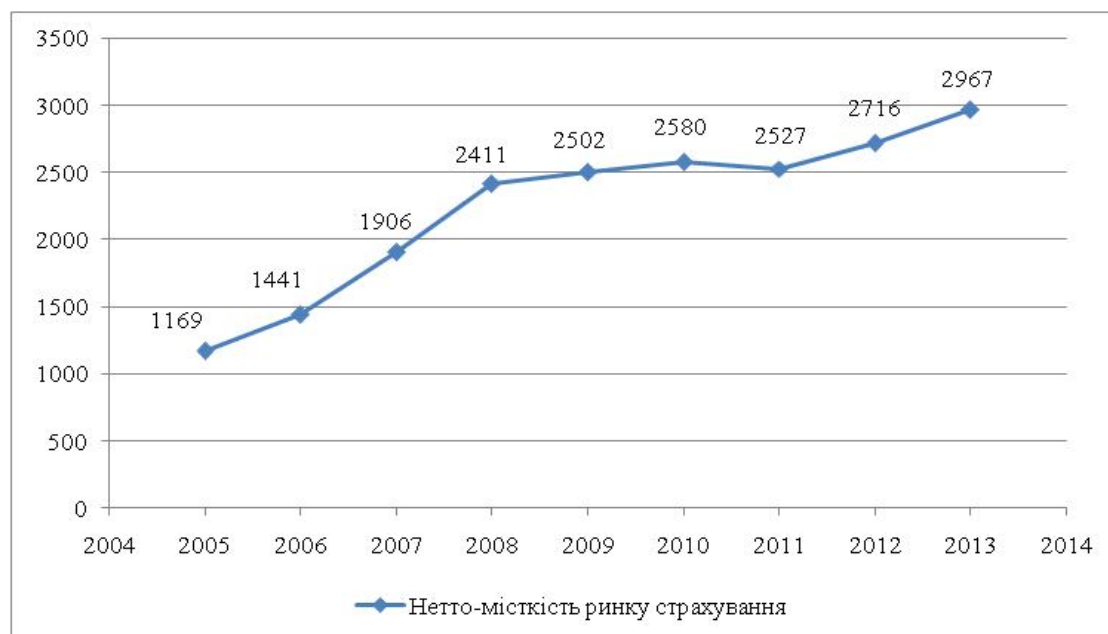

Рис. 1. Динаміка змін нетто-місткості ринку страхування України за 2005-2013 рр., млн. грн.*

* Джерело: Побудовано автором на основі даних Нацкомфінпослуг [5, 6, 10-14]

з 2005 роком та в 2013-му становив 2967 млн. грн. Водночас, у реальних умовах значення даного показника набагато менше, адже страхові резерви й статутні фонди українських компаній, що займаються перестраховими операціями, забезпечуються з допомогою низьколіквідних активів. До того ж на місткість українського страхового ринку впливають такі суб'єктивні фактори, як його доступність, зручність і надійність, котрі визначають міру його використання. Такі реальні можливості проведення операцій перестраховання в Україні ускладнюють розміщення вітчизняними страховиками значних за обсягами одиничних ризиків та мінімізацію власних збитків.

Подолати проблеми, пов'язані з недостатньою місткістю українського страхового ринку, можна за рахунок декількох вагомих факторів. По-перше, необхідно збільшувати розміри статутних фондів страховиків та обсяги надходжень страхових премій, що буде впливати на зростання страхових резервів. Все це і призведе до збільшення власного утримання страхових компаній в разі страхування великих ризиків і зможе забезпечити необхідну місткість ринку.

По-друге, додатковою можливістю активізації й збільшення обсягів проведення операцій на ринку перестраховання є активізація діяльності перестрахових брокерів. У період незначного розвитку ринків страхування й перестраховання ефективним методом пошуку цесіонаріїв і ретроцесіонаріїв

є використання інституту брокерів. Спеціалізовані посередницькі організації, котрі володіють широкою базою даних про учасників вітчизняного й зарубіжних ринків перестраховання, здатні не тільки допомагати в наданні послуги з розміщення і прийняття ризику на найбільш прийнятних умовах, а й забезпечити виконання учасниками перестрахових операцій узятих зобов'язань.

Особливості формування вітчизняного ринку перестраховання, тенденції його розвитку можна продемонструвати за допомогою ще одного показника – частки переданих за договорами перестраховання ризиками, відповідно, в країні та за її межами (див. табл. 2).

Діяльність, що пов'язана із зовнішнім страхуванням і перестрахованням, є показовим інструментом виявлення довіри іноземних партнерів до страхового ринку, а також до фінансової системи країни в цілому. Окрім цього, стабільний страховий портфель страховиків є свідомством конкурентоспроможності вітчизняних компаній, захистом міжнародного товарообігу, запорукою довіри страховальників та цедентів до вітчизняного страхового ринку.

Структура страхового портфеля українських страховиків має протилежні відношення часток ризиків, перестрахованих за кордоном і в межах України протягом останніх дев'ятинадцяти років. Підтвердженням того є те, що обсяги надходжень перестраховання за кордон, котрі з 1997 по 2003

Таблиця 2

Структура страхового портфеля українських страховиків за переданими в перестраховання ризиками за 2005 – 9 міс. 2014 рр. (%)*

Рік	Власне утримання	Перестраховано	
		в Україні	за кордоном
2005	53	42	5
2006	59	37	4
2007	65	31	4
2008	63	33	4
2009	57	38	5
2010	52	42	4
2011	74	21	5
2012	88	6	6
2013	69	25	6
9 місяців 2014	74	20	6

* Джерело: побудовано автором на основі даних Нацкомфінпослуг [5, 6, 10-14].

рік стабільно зростали, у 2004 році зменшилися як в абсолютних (з 3175,6 млн. грн. у 2003 році до 1907,2 млн. грн. за 2004), так і у відносних величинах (з 46,1% від чистих премій у 2003 році до 19,7% у 2004). Проте різке зниження обсягів перестраховування в 2004 році однозначно вважати негативним показником не можна, оскільки до 2004 року близько 80% коштів, переданих страховиками України в перестраховування нерезидентам, спрямовувалось до країн, де з боку держави відсутній нагляд за перестраховою діяльністю – Литву, Латвію, Молдову. Таким чином перестраховування переважно використовувалось для виведення за кордон доходів, отриманих від реалізації схем ухилення від сплати податку на прибуток підприємствами реального сектору економіки. Завдяки заходам, вжитим Держфінпослуг, насамперед прийняттям за її ініціативою постанови Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 року №124 «Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення перестраховування у страховика (перестраховика) нерезидента», 66 страхових компаній були змушені розірвати договори перестраховування з перестраховиками цих країн, внаслідок чого відтік сумнівних грошей за кордон через канали перестраховування різко зменшився, а з четвертого кварталу 2004 року був остаточно зупинений [5].

Це докорінно змінило ситуацію на вітчизняному ринку, хоча і сьогодні мають місце «схеми» в страхуванні та перестраховуванні, але не в тих розмірах, як це було до 2004 р. Операції з перестраховування ризиків за межами України за останні 10 років показують стабільну позицію: їх питома вага залишається на рівні 4 – 6% від загальної перестрахової премії та характеризується широкою географією ринків перестраховування. Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховування станом на 30.09.2014 р. найбільша частка надійшла до Німеччини (26,7% в загальній сумі перестраховування на противагу 16,8% рік тому), Росії (20,7% проти 41,0% станом на 30.09.2013 р.) та Великої Британії (16,5% проти

10,8% у порівнянні з результатами за 9 місяців 2013 р.). Суттєве зростання обсягу вихідного перестраховування до Німеччини (збільшення на 57,2 млн. грн. або 25,3%) та Великої Британії (збільшення на 30,3 млн. грн. або 20,9%) і одночасне зниження обсягу перестраховування, що надходить до Російської Федерації (зменшення на 332,7 млн. грн. або 60,3%) [2] протягом року є наслідком суттєвих змін фінансово-політичної ситуації в Україні. Поступове зменшення частки участі Росії, як одного з найбільших учасників ринку перестраховування України протягом останніх років, в подальшому може призвести до зміни територіальної структури страхового портфелю вітчизняних страховиків [1], але є необхідним заради підтримки безпеки країни.

Вагомим чинником, що характеризує стан розвитку ринку перестраховування є також оцінка частки операцій перестраховування в загальних валових страхових преміях (див. рис. 2).

Проведений аналіз свідчить, що страховий ринок протягом 2009-2012 рр. залишався на сталому рівні розвитку і в 2013 спостерігається деяке пришвидшення, у порівнянні з попереднім роком, зростання валових страхових премій з 21508 млн. грн. до 28662 млн. грн. (на 33%). Інша ситуація спостерігається на ринку перестраховування. Так частка перестрахових премій зросла в 2009 році у порівнянні з попереднім роком: із 43,5% до 46,6% (зросли і абсолютні величини – з 8888,4 млн. грн. в 2009 р. до 10745,2 млн. грн. у 2010 р.). Починаючи з 2010 і до 2012 рр. спостерігається значний спад ринку перестраховування в Україні та його частки у валових страхових преміях, це зумовлене:

- запровадженням більш жорсткого контролю страхових і перестрахових операцій та намаганням мінімізувати оптимізацію оподаткування й легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом за рахунок даних операцій із боку державних органів;

- кризовими явищами в світовому економічному просторі загалом та зокрема в економіці України. Що призвело до зниження платоспро-

Рис. 2. Загальна частка перестраховування у валових страхових преміях в Україні впродовж 2009-2013 рр.*

* Джерело: розроблено автором на основі статистичних даних Нацкомфінпослуг [5, 6, 10-14]

можного попиту на страхові послуги, проблемою повернення вкладених фінансових ресурсів страховиків в банківські депозити, знецінення активів, розміщених у цінних паперах, та втрати фінансової стійкості компаній, що здійснювали перестраховування.

Незначне збільшення частки перестраховування у валових преміях у цілому по ринку відбулося в 2012-2013 рр., що зумовлено зміцненням в цей період фінансово-економічної ситуації в країні і, як наслідок, відновленням довіри до страхового ринку.

Розвиток та функціонування ринку перестраховування характеризується певною сезонністю протягом чотирьох кварталів календарного року. Тому доцільно дослідити інтенсивність здійснення операцій перестраховування, що дозволить не тільки прогнозувати основні тенденції розвитку даного ринку, а й визначити періоди, в межах яких потрібно активізувати процес прийняття управлінських рішень, пов'язаних із проведенням операцій перестраховування.

До розрахунків приймемо щоквартальні дані на ринку перестраховування за період 2009-2013 рр.

Якщо простежити динамічні зміни (за кварталами 2009-2013 рр.) фінансових потоків у розрізі обсягів страхових премій, сплачених на перестраховування, та виплат, компенсованих перестраховиками (див. рис. 3), можна помітити, що в межах цих показників найбільша інтенсивність спостерігається в IV кв. кожного року.

Детальніше дослідження премій, сплачених на перестраховування за кварталами кожного з розглянутих років показало, що для 4 кв. характерним є найбільший сплеск. Варто зауважити, що виключення складає 1 квартал 2013 року, саме в цей період спостерігається один з найбільших обсягів сплачених страхових премій на перестраховування – 3519,9 млн. грн., що пов'язано із змінами податкового законодавства, які дали змогу використовувати перестраховування для зменшення суми оподаткування податком на прибуток. Що стосується страхових виплат, компенсованих перестраховиками, то тут відслідковується стала закономірність найбільших сум виплат в четвертих кварталах кожного року досліджуваного періоду.

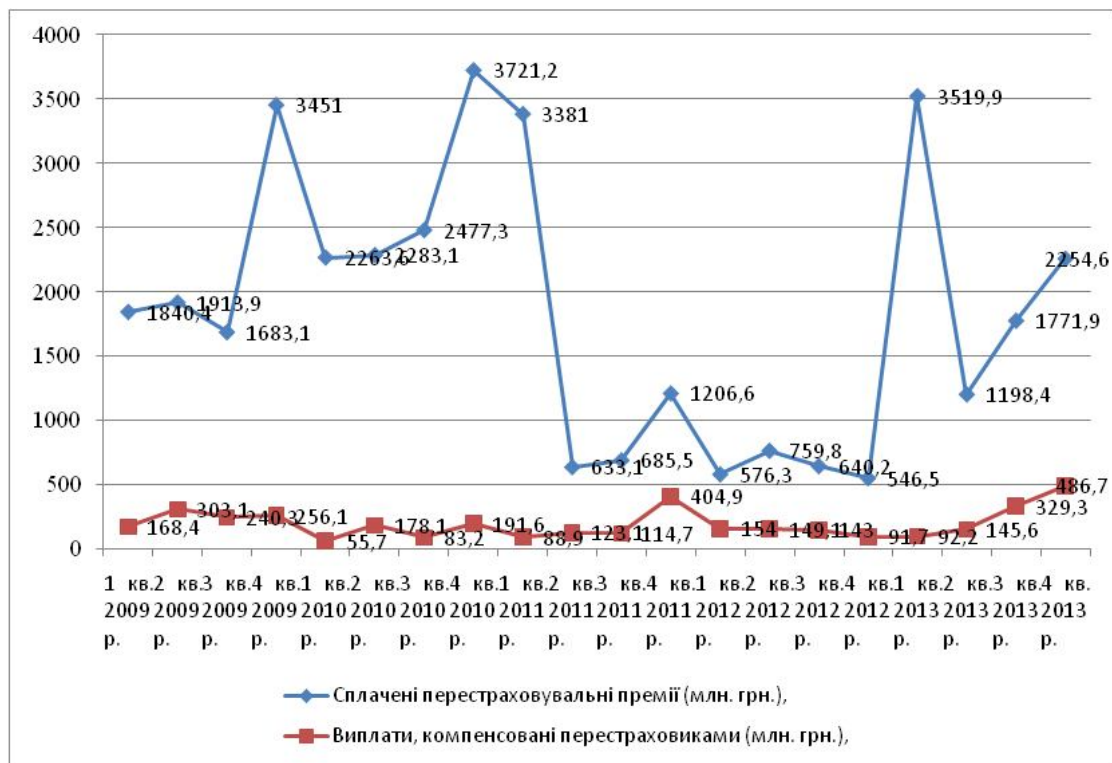

Рис. 3. Структурні коливання фінансових потоків, отриманих у результаті проведення операцій перестраховання, в 2009-2013 рр.*

* Джерело: розроблено автором на основі статистичних даних Нацкомфінпослуг [5, 6, 10-14]

Для аргументації даних положень необхідно прорахувати індекс сезонності операцій, який дозволить окреслити активізацію фінансової діяльності страховика за рахунок операцій перестраховання. До розрахунку було обрано наступні показники: сплачені страхові премії на перестраховання та виплати, компенсовані перестраховиками. Індекс сезонності визначається за формулою:

$$I_c = \frac{Y_i}{Y} * 100, [3]$$

I_c – індекс сезонності

Y_i – середні квартальні значення показників

Y – загальна середня величина показника

Узагальнені результати проведеного розрахунку індексу сезонності представлено в таблиці 3.

Наведені розрахунки засвідчують попередні твердження, що активізація фінансової діяльності, пов'язаної з операціями перестраховання, найчастіше спостерігається в 4 кв. кожного року. Найбільш показовим даний показник представлено на

Таблиця 3

Індекс сезонності фінансових потоків у розрізі обсягів страхових премій, сплачених на перестраховання, та виплат, компенсованих перестраховиками, протягом 2009-2013 рр.*

Показники	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Індекс сезонності, розрахований на основі сплачених страхових премій на перестраховання	125,86	73,77	78,88	121,49
Індекс сезонності, розрахований на основі виплат, компенсованих перестраховиками	58,87	94,64	95,85	150,64

* Джерело: розроблено автором на основі статистичних даних Нацкомфінпослуг [5, 6, 10-14]

основі виплат, компенсованих перестраховиками, в 4 кварталі він сягнув 150,64 одиниць. Дещо відрізняються розрахунки на основі сплачених страхових премій, так, в 1 кварталі індекс сезонності є найвищим 125,86, а в 4 кварталі – 121,49. Пояснюється дана ситуація саме змінами в податковому законодавстві.

Як показують розрахунки індексу сезонності фінансової діяльності страховиків з операціями перестраховування та аналіз статистичних даних в розрізі щоквартальних фінансових потоків в перестраховуванні протягом 2009-2013 років, ринок перестраховування характеризується певною сезонністю. Найбільш активізується ринок в 4 кварталі року, коли закривається фінансовий рік і страховики укладають нові та переукладають діючі договори перестраховування з вітчизняними та іноземними партнерами. Також дану закономірність можна пояснити наявністю в кінці року ряду псевдоперестрахових операцій страховими компаніями задля покращення показників фінансової річної звітності.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Результати проведеного дослідження узагальнимо наступними висновками:

1. Постійно здійснюються науковцями дослідження теоретичних аспектів функціонування ринку перестраховування, в той же час практичні аспекти та проблеми розвитку ринку залишаються недостатньо висвітленими. Це не дає змогу адекватно оцінити сучасний стан розвитку українського перестрахового ринку, його слабкі і сильні сторони, виявити чинники, які активізують його подальший розвиток.

2. Вагомою і невід'ємною складовою страхового ринку являється ринок перестраховування. Всі зміни, що відбуваються на страховому ринку, безпосередньо відображаються і на українському ринку перестраховування. Аналіз закономірностей формування місткості вітчизняного страхового ринку свідчить про необхідність збільшення розміру страхових резервів страховиків за рахунок підвищення

обсягів статутних фондів та величини зібраних премій, що гарантуватиме отримання необхідної місткості ринку. Ефективним методом пошуку перестраховиків в період становлення ринку перестраховування є перестрахові брокери, активізація діяльності яких допоможе розширити обсяги операцій, які проводяться на ринку перестраховування.

3. Частка премій, переданих у перестраховування у валових страхових преміях, змінюється протягом останніх років нерівномірно, що пояснюється впливом світової фінансово-економічної кризи, яка негативно позначилася на ринку перестраховування. На ринку перестраховування страховикам-нерезидентам передається в середньому 5-6% страхових премій, а страховикам-резидентам – 20-25%.

4. Фінансові потоки на ринку перестраховування характеризуються сезонною циклічністю, найбільший сплеск активізації бізнесу спостерігається в 4 кварталі року. Це пояснюється по-зв'язавленням роботи з українськими та зарубіжними партнерами наприкінці кожного року та намаганням отримати якнайкращий фінансовий результат за підсумками річної діяльності.

5. Абсолютні показники перестрахової діяльності в Україні значно знижуються, що пов'язано з дією зовнішніх чинників, а саме: загостренням фінансової, економічної та політичної ситуації в країні; зменшенням кількості вітчизняних страховиків до 389 станом на 01 жовтня 2014 року; зменшенням загального обсягу валових премій на 20%; переглядом основних учасників перестраховування задля загальної безпеки країни. В той же час структура страхового портфелю українських страховиків за переданими і прийнятими в перестраховування ризиками залишається майже без змін.

Все це є свідченням того, що вітчизняний ринок перестраховування проходить стадію свого становлення та поступального розвитку, допомагаючи підтримувати конкурентоспроможність українських страховиків та зміцнювати довіру страхувальників та перестраховальників до страхового ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Нацкомфінпослуг відбулася зустріч з представниками страхового ринку з питань мінімізації перестрахування у Російській Федерації [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/news/728.html>.
2. Волошина А. Поява в Україні професійних перестраховиків – закономірність! / А.Волошина // Страхова справа.-2005.-№ 2 (18). – С.24-25.
3. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: навчальний посібник / Б.Є. Грабовецький. - Київ « Центр учбової літератури », 2009. — 256 с.
4. Залетов О.М. Прояви регуляторного захоплення на страховому ринку / О.М. Залетов // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. пр. / [відп. ред. А.М. Мороз]. – 2014. Випуск 1 (23). – С. 47-56.
5. Звіт про роботу Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України за 2004 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/RK-4041.pdf>.
6. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
7. Кнейслер О.В. Ринок перестрахування в Україні: теоретико-методологічні домінанти формування та пріоритети розвитку [текст]: монографія / О.В. Кнейслер. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
8. Козьменко О.В., Бойко А.О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку перестрахування в Україні / О.В. Козьменко, А.О. Бойко // Фінанси України. – 2011. - №6. – С. 24-33.
9. Козьменко О.В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія / О.В. Козьменко, С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва та ін. – Суми: Університетська книга, 2011. – 388 с.
10. Підсумки діяльності страхових компаній за 2009 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk_2009.pdf.
11. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk__2010.pdf.
12. Підсумки діяльності страхових компаній за 2011 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk_4kv_2011.pdf.
13. Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf.
14. Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf.
15. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
16. Юлдашев Р.Т. Страховий бізнес: слов.-справ. / Р.Т.Юлдашев. – М.: АНКІЛ, 2005. – 832 с.

REFERENCES

1. V Natskomfinposlug vidbulasya zustrich z predstavnykamy strahovogo rynku z pytan minimizatsii perestrahuvannia u Rosiyskiy Federatsii [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniuie derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv fInansovyh poslug. – Rezhym dostupu: <http://nfp.gov.ua/news/728.html>.

2. Voloshina A. Poiava v Ukraini profesiynyh perestrahovykyv – zakonomirnist! / A.Voloshina // Strahova sprava.-2005.-no. 2 (18). – P.24-25.

3. Grabovetskiy B.E. Ekonomichnyi analiz: navchalnyy posibnyk / B.E. Grabovetskiy. - Kyiv « Tsentр uchbovoi literatury», 2009. — 256 p.

4. Zaletov O.M. Proiavy reguliatornogo zahoplennia na strahovomu rynku / O.M. Zaletov // Finansy, oblik i audyt: zb. nauk. pr. / [vidp. red. A.M. Moroz]. – 2014. Vypusk 1 (23). – P. 47-56.

5. Zvit pro robotu Derzhavnoi komisii z reguliuvannia rynkiv finansovyh poslug Ukrainy za 2004 rik [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: <http://nfp.gov.ua/files/RK-4041.pdf>.

6. Informatsiia pro stan i rozvytok strahovogo rynku Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.

7. Kneysler O.V. Rynok perestrahuvannia v Ukraini: teoretyko-metodologichni dominanty formuvannia ta priority rozvytku [tekst]: monografiia / O.V. Kneysler. – K.: Tsentр uchbovoi literatury, 2012. – 416 p.

8. Kozmenko O.V., Boyko A.O. Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku rynku perestrahuvannia v Ukraini / O.V. Kozmenko, A.O. Boyko // Finansy Ukrainy. – 2011. – no. 6. – P. 24-33.

9. Kozmenko O.V. Strahovy i perestrahovy rynky v epohu globalizatsii: monografiia / O.V. Kozmenko, S.M. Kozmenko, T.A. Vasilieva ta in. – Sumy: Universytetska knyga, 2011. – 388 p.

10. Pidsumky diialnosti strahovyh kompaniy za 2009 rik [Elektronnyi

resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk_2009.pdf.

11. Pidsumky diialnosti strahovyh kompaniy za 2010 rik [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk_2010.pdf.

12. Pidsumky diialnosti strahovyh kompaniy za 2011 rik [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk_4kv_2011.pdf.

13. Pidsumky diialnosti strahovyh kompaniy za 2012 rik [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_2012.pdf.

14. Pidsumky diialnosti strahovyh kompaniy za 2013 rik [Elektronnyi resurs] / Natsionalna komisiia, shcho zdiysniue derzhavne reguliuvannia u sferi rinkiv finansovyh poslug. – Rezhym dostupu: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2013.pdf.

15. Pro strahuvannia: Zakon Ukrainy vId 07.03.1996 no. 85/96-VR [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr>.

16. Yuldashev R.T. Strahovy biznes: slov.-sprav. / R.T.Yuldashev. – M.: ANKIL, 2005. – 832 p.